

IRODALMI ÉRTESEITŐ.

Zwingli Ulrik munkássága és hatása. Egyházi beszéd, melyet a nagy reformátor négyszázados születési évfordulója alkalmából az erdélyi ref. egyházkerület által rendezett emlékünnepeken, 1884. jun. 8-án, Kolozsvárt, a belső-farkasutczai templomban tartott Baló Sándor, kolozsvári ev. ref. lelkész. Nyomatott Kolozsvárt a „Magyar Polgár“ könyvnyomdájában. 1885. Népszerű stylben írott tartalmas beszéd, melyben a schweitzli nagy reformátor munkásságát és hatását négy pontban találjuk feltüntetve. Az első pont szól az értelmi felvilágosodás körül szerzett érdeméről, a második a lelki és polgári szabadság bajnokát, a harmadik meg erkölcsi befolyását rajzolja, s a negyedik a szegény osztályok emelése érdekében kifejtett munkásságát. A beszéd szépen méltányolja a nagy reformátort; meglátszik, hogy írója a reformatio köré behatódobban tanulmányozta.

Az „Unitarius Kis Könyvtár“ XV. füzete megjelent és tartalmaz egy karácsoni egyházi beszédet és egy urvacsorai ágendát a szerkesztőtől, Derzsi Károly budapesti lelkésztől. A beszédben a szerző saját bevezetése után azt tárgyalja Channing után szabadon, hogy Jézus miként és mennyiben szabadítottunk. S az erre adott felelet: hogy Jézus legnagyobb szabadítottunk, mert ő azért jött, hogy az emberi természetnek egész lénye és rendeltetése terén szabadságot adjon. A füzet ára 5 kr.

Evangeliumi Lelkésztár. Szerk. Czelder Márton, kecskeméti lelkész. Harmadik évfolyam. II—IV. füzet. 22 egyházi beszédet tartalmaz különféle alkalmakra, a szerkesztőtől, Filótól, Lévyától s másoktól. Ára egy évre 3 frt.

A biblia új fordításai. Angliában az új testamentum revisiója, mint olvasóink tudják, már 1881-ben megjelent. Ugyanekkor munkálatban volt az ó testamentum is annyira, hogy most már a fordítás kéziratban készen van s nyomásra megjelenik. A németországi protestánsok már 1857-ben tartottak volt egy conferentiát a végett, hogy a lutheri bibliát revideálják. A munka megkezdődött, s több egyházi conferentiának volt tárgya azóta. A revideáló commissio már elkészítette az egészet, de egyelőre csak próbaképpen adta ki oly czélből, hogy minden egyháznak s minden szaktudósnak megküldje, lehető észrevételeik megtevése végett. A normalis biblia 1886 végén fog megjelenni. Az összeállítással külön szakosztályok vannak megbizva, melyek a legjelesebb német tudósokból alakultak. Érdeklél nézünk e nagy munka elébe.

KÜLÖNFÉLÉK.

Főt. Ferencz József püspök ur körlevele a konfirmálás ügyében.

Tisztelendő esperes úr,
kedves atyámfia az Urban!

Népiskoláinkban a tantárgyak folytonos szaporodása, valamint több ekklezsiánkban azoknak községivé vagy államivá változtatása következtében mindinkább előtérbe kezd lépni az a kérdés, hogy mi módon biz-

tosíthatjuk egyházunkban a vallástanításnak — ha nem nagyobb — legalább eddigi sikerét, s jövőre is kiható eredményét. S nekem úgy tetszik, hogy nem messze az idő, midőn e tekintetben lényeges reformokat kell behoznunk, főleg azáltal, hogy a vallástanítást általában a lelkési karra bizzuk, ezeknek kötelességévé tegyük, miután iskolamestereink, illetőleg tanítóink nagy része maholnap nem is a mi iskoláinkból kerül ki, s ha szinté vallásunk alapelveit ismerik is, azok nem válnak úgy vérükké, mint ezelőtt, mikor iskolamestereink egyszersmind papjelöltek is voltak, s mint ilyenek, a tanítói katedrából bármikor a templomi katedrába léphettek. Örömmel hallok, hogy lelkészeink közül többen már is megértették a változott viszonyok emez intő szövegét. Vajha ezeknek száma minél inkább szaporodnék, hogy a midőn ama szerintem előbbutóbb kikerülhetetlen reform bekövetkezik, mint érett gyümölcs, már készen találtsassék.

De ezuttal nem erről kívánok én írni. Jelen levelem tárgya a vallástanításnak az a része, mely eddig is lelkészeink kötelessége volt. Érttem a konfirmációs vallástanítást. Erre nézve óhajtok némely dolgokat elmondani, melyek már régen szívemen fekszenek. A konfirmációs vallástanításnak célja e tárgyban oly oktatást adni növendék ifjainknak, hogy ezek azáltal ne csak keresztény, hanem egyszersmind saját felekezeti álláspontjuknak is tiszta és világos tudatára jussanak. Más szókkal, hogy tudjanak számot adni maguknak arról, hogy ők tulajdonképpen miért éppen unitárius keresztények. E végre ismerje vallásunk hit és erkölcsi alapelveit, főbb vonásokban egyházunk történetét s a lehetőleg szervezetét is, mert csak ezek együtt teremthetnek bennök oly meggyőződést, mely aztán igazán megszilárdítja hitökben s egyházunknak oly tagjaivá teszi, a kik e szerint nemcsak vízzel, hanem szentlélekkel való megkereszteltetésöknél fogva is unitárius keresztényeknek fogják magukat érezni, s a kikre, mint ilyenekre, egyházunk is mindig biztosan számíthat.

Tisztelet a kivételeknek, de nekem úgy tetszik, hogy lelkészeink nagy része nem fogja fel a konfirmációs vallástanítás ezen nagy fontosságát, s következőleg abból nem is csinál oly lelkiismeretes dolgot, a mint az megérdemli. Nevezetesen sokszor nagyon fiatal, mondhatni éretlen gyermekeket konfirmálnak, a kiknek értelmi tehetsége egyáltalában nincs annyira kifejlődve, hogy a legjobb akarat mellett is a vallás igazságait velök meglehessen értetni. Némelyek a konfirmációs vallástanítás idejét oly rövid időre, egy pár hétre, esetleg néhány napra szorítják, hogy azalatt ismét minden igyekezet mellett sokra menni nem lehet. Mit mondjak azokról, a kik ezt az egész kötelességet pusztán formáli-

tásnak tekintik; megelégesznek azzal, a mit a konfirmálandó növendékek a vallásos ismeretekben a népiskolákból magukkal hoztak, azokból kikérdezik, de maguk ismereteik gyarapításához semmivel se járulnak. Ismétlem, hogy tisztelet a kivételeknek, s a ki nem érzi magát hibásnak, ne vegye magára, de részemről a nyert tapasztalatok alapján ez irányban a figyelmeztetést megtenni erkölcsi kötelességemnek tartom.

Ugyanazért jelen soraim által tiszteletteljes bizalommal fölkérem a Tisztelendő esperes urat, hogy legyen szives az általam jelzett bajokra figyelemmel lenni s általában oda utasítani a hatósága alatti lelkes atyánkfiait, hogy a konfirmációi vallástanításra kellő gondot fordítsanak, mert legyenek meggyőződve arról, hogy csak ez uton tartják meg népünkben azt a vallásosságot és egyháziasságot, melyre ma nagyobb szükség van, mint valaha. Annyi kísértés és annyi csábítás között, melyek a mai társadalmat fenyegetik, a vallás az erkölcsiségnek legbiztosabb védpaizsa. És ha templomaink üresen maradnak, ha a lelkes és hivei között az eddigi benső viszony meglazul, a buzgóság és áldozatkészség napról napra mindinkább hanyatlik, ennek okát nagyrésben abban fogjuk találni, hogy nem vesszük kellő ápolás alá azokat, a kiktől azt várjuk, hogy istenfélő, kegyes, buzgó és áldozatkész keresztények, igaz és jó unitáriusok legyenek. Ugy járunk, mint az a gazda, a ki kertjének csemetéit nem oltja be nemes galyakkal, s aztán azok keserü gyümölcsöket teremnek.

A konfirmációi vallástanítás által óhajtott cél eléréseért tehát mindenekelőtt igyekezzenek lelkes atyánkfiai az illető szülőknél odahatni, hogy ne siessenek gyermekeiket idő előtt konfirmáltatni. E tekintetben egyházi törvényeink a betöltött 12 életévet állapították meg. Megvallom, hogy én ezt is korainak tartom, s óhajtom, hogy bár a 13, vagy ha lehet, a 14. évre halasztassék, mert itt nemcsak a szívet, hanem az értelmet is foglalkoztatnunk kell, s bizony a vallás igazságainak felfogásához, az értelmi fejlettségnek nem kis foka igényeltetik. Továbbá a konfirmációi vallástanítást legalább hat hétre szabják. Soknak bizonyára ez [sem sok, de ennyi idő alatt mégis helyes beosztással és kellő szorgalommal el lehet érni azt, hogy a növendékek meglehetősen megismerjék hitelveinket, tájékozva legyenek vallásunk és egyházunk történetének és szervezetének főbb vonásairól. E célból szőttem be én ezekből a kátéba is annyit, a mennyit oda beszéhettem. De e mellett is van még elég, a mit egy hivatását értő lelkes felhasználhat, elbeszélhet, avagy elolvastathat. Például kiválogatott szép helyeket a bibliából, egyes részeket az „Unitárius kistükör“-ből. Ilyen alkalmas olvasmány lehet Derzsi Károly, budapesti lelkes afia által angolból átdolgozott s köze-

lebről kiadott: „Jézus élete“ czimű kis műve is. — Szóval tegyék lelkész afiai a konfirmációi vallástanítást a legkomolyabb dologgá s olyaná, hogy abból a lélek ne csak egy-két napi, hanem az egész életre kiható táplálékot nyerjen.

Végül nem mulaszthatom el figyelmökbe ajánlani azt is, hogy a konfirmáció a szokott ünnepélyességgel hajtassék végre mindig. — A mellett, hogy az a konfirmálandó ifjakra kitörölhetetlen nyomást gyakorol, általa az egész gyülekezetben mindannyiszor megújul a vallásos érzés, az egyházas szellem, a lelkész iránti tisztelet, s mindaz, a mi egy gyülekezetnek az igaz keresztényi jelleget megadja, annak gyarapodását, virágzását biztosítja.

Ezek valának, a miket jelen levelemben elmondani akartam. Jól esnék lelkemnek, ha szavaim kedvező fogadtatásban részesülnének s azoknak hatása már ez évi konfirmációk alkalmával meglátszanék. E reményben vagyok a

Tisztelendő esperes urnak

Kolozsvárt, 1885. január hó 14-én

atyafiságos indulattal:

Ferencz József,
unit. püspök.

Észrevételek „az állami tisztviselők nyugdíjazásáról szóló törvényjavaslatra“ czim alatt a következő figyelemreméltó sorokat vettük: E folyóirat múlt évi november-december havi füzetében czimzett törvényjavaslatnak, a nyugdíjak kiméréséről szóló szakaszai röviden voltak ugyan ismertetve, mindamellett annak egy pár intézkedését ismételve megemlítjük, mivel nézetünk szerint, azok mélyen érintik az ember erkölcsi és humánus érzetét. A törvényjavaslat 24. §-szerint a hivatalnok részére a nyugdíj a beszámítható fizetésnek, 10 szolgálati év után, 40 századával¹⁾ állapittatik meg. A 34. és 36. §§. szerint az özvegy és legalább három gyermek, teljesen árvák egy is, már akkor kapnak ellátást, a mikor a férj, illetve apa ötévet szolgált. Az özvegy férje fizetésének 600 frtjából 50 századot, azontul 20 századot kap ellátásul, a gyermekek anyjok ellátásának egy hatodát. A gyermek járuléka anyjok ellátását, az anya és gyermekeké atyjok nyugdíját, a mikor a férj, illetve atya nyugdíjazva volt, felül nem mulhatja. Az özvegy mellett három vagy több gyermek kap ellátást; egy, kettő nem. Nincs értelme a korlátozásnak, mert az árvák részére rendelt járulék ugy is oly kis mértékben van megállapítva, hogy az által a kincstár szerfelett nem terhelhetik meg. E mellett figyelembe veendő lett volna

¹⁾ Brassai bácsi oktatása szerint.

az a körülmény is, hogy kiskorúak rendszeren a szolgálat első felében, mikor a családfő csekélyebb javadalmazást élvez, maradnak hátra, ekkor tehát egy, kettőnek is nagy szüksége lenne arra. A régi szabályok szerint négy és több nyervén ellátást, az indokolás az egy számmal való előbbre vitelt haladásnak jelezte. — Igazán nagy haladás! — Egy lépés. — Azok a hivatalnokok, kik 15 évnél kevesebb idővel és 800 frtnál csekélyebb fizetés után nyugdíjaztatnak, kevesebb összeget kapnak feleségeiknél. — A családfő 10 év után részesül nyugdíjban, özvegye már öt évre. Mikor a családfő szolgálatban hal meg, özvegye és árvái ellátása nem esik korlátozás alá, mikor nyugdíjazott állapotban áll be ez az eset, akkor a hátramaradottak ellátása az övét felül nem haladhatja. Egy 800 frt fizetés után nyugdíjazott egyén 13 évre 363 forint nyugdíjat kapván, felesége és hat árvája az ő elhalálózása esetében ennél nagyobb összeget nem kaphatnak, míg ellenben ha szolgálat közben hal el, özvegye 340 frt, hat árvája fejenként egy-egy hatoddal szintén 340 frt és így összesen 680 frt ellátásban részesülnek. — Ha az egyik esetben az eljárás korlátoztatott, miért nem a másikban is? Sok esetben a két egyén szolgálata közt alig fog egy kevés idő lenni — s mindamellett a feltüntetett eredmény idéztetik elé. Emberek vagyunk s így kisebb-nagyobb mértékben nem vagyunk fogyatkozás nélkül. Mennyi elnézésnek és szigornak, kedvezésnek és lelkiismeretlen eljárásnak lesz út nyitva! Ily esetben ki ne törekednék arra, hogy szolgálatban hunyja be szemeit? Mennyi lelki kín, gyötrellem, aggodás és félelemnek lesz kitéve a szegény beteges hivatalnok? Testét elgyötörte a halálos betegség, lelkét kinozza az a tudat, hogyha nyugdíjazni fogják, övéi százakra menő összegekkel csekélyebb ellátásban részesülnek. — A családfő 10 évre részesül nyugdíjban, özvegye és árvái öt évre. Miért állítatik fel e különbség? Mi következik ebből? Mi lesz ennek eredménye? Nem fogja-e mindenki, ki szolgálata öt-tíz éve közt válik munkaképtelenné — a halált választani, nem az életben maradási, mikor tudja, hogy az első esetben özvegye és árvái tisztességes ellátásban maradnak hátra, életben maradása esetében pedig valamennyien nyomorban, az emberek szána-kozó kegyelméből tengethetik éltöket. Igaz ugyan, hogy a családfő kaphat végkielégítést, de az két évi fizetésnél nagyobb nem lévén — nem mentheti meg a szenvedéstől, kintól, koldulástól. A szellemi és testi fogyatkozásban szenvedő nagykorú gyermekek ellátásáról egyáltalán nincs intézkedés téve, azok egészen a kegyelem útjára lesznek utalva, a mely nem fog ugyan hiányozni, de mi mégis jobban szeretjük, ha ez irányban határozat hozatik, mert e szerencsétlen ügyefogyottak nehezen járhatnak a királyi kegyelem után. A mi törvényhozásunkat gyakran vádolták

azzal, hogy a törvények szerkesztésénél nem jár el kellő megfontolással. A vád nem alap nélküli, bizonyítja az, hogy sok esetben rövid időközökben azok pótlásáról kellett gondoskodni.— Ebben az esetben különösen megfontolva kell eljárni, mert ez a szó valódi értelmében, a mint kimutattuk, az állampolgárok intelligens nagy csoportjának életbe vágó kérdése. Reméljük is, hogy az országgyűlés, melynek nemsokára tanácskozása tárgyát képezi, a feltüntetett ellentétes határozatokat és hiányokat el fogja enyésztetni. Hiszszük, hogy készebb tiz-husz ezerre rugó kiadásokat is megszavazni, mintsem hogy hű fiait és polgárait halálba hajtsa, özvegyeket és árvákat inség, nyomor és elzüllesnek tegyen ki. —ó.

Nagybecsü alapítványok. Nagyajtai Nagyságos Incze Mihály, nyug. m. kir. ministeri titkár s egyháztanácsos f. év elején a következő alapítványokat tette: A nagyajtai unitárius ekklezsiának papi fizetés pótlására 1000 frt; a budapestinek templomalapra 1000 frt; a kolozsvári öz v. tanárnék segélyezésére 1000 frt; a kolozsvári unitárius öz v. papnék számára 600 frt. A budapestin kívül mindenik adomány „Incze-alapítvány“ címen kezelendő, $\frac{1}{3}$ kamat tőkésítéssel. Valóban szép megemlékezés ez a szülőföldről, iskoláról és egyházzól, melyeknek legtöbbet köszönünk életünkben. Mélyen tisztelt hitrokonunk e nemes tényeiből jól esett látnunk, hogy az unitárius egyház ma is megtalálja nagylelkű jóltevőit, s szent vallásunk ereje fényes bizonyágtételekben mutatja meg magát anyagiasságnak nevezett korunkban is. S ez adományok annál megbecsülhetlenebbek előttünk, mert egy öntudatos életmunkásság szorgalommal megtakarított gyümölcséből nyújtattak drága ajándékképpen az egyház ol-tárára. Isten éltesse sokáig a nemes jóltevőt!

Örömnepély. Egy szép ünnepélyt kell folyóiratunkban feljegyeznünk: Albert János, tordai unitárius lelkész jubileumát. Folyó évi február 8-án 40 esztendeje mult annak, hogy Albert János lelkész, a kitünő imairó, a tordai unitárius szent ekklezsiába beköszöntött. S azóta mindig ez egyházban szolgált kitartással, hűséggel, jeles tehetségeivel, kiérdemelve hivei s Torda város igaz tiszteletét és őszinte szeretetét. Ekklezsiája örömmel ragadta meg azért az alkalmat, mely pap-sága 40-ik évének betöltésével kínálkozott, hogy elismerésének nyilvánosabban is kifejezést adjon, s a napot egy szép ünnepély tartásával örökitette meg. Méltán. A ki oly hosszú időn keresztül szolgálja az Istent és az embereket, a hitet és az erkölcsiséget, egyházat és nemzetet, s oly nemes szellemben, jótékony hatással és annyi sikerrel, megérdemli, hogy embertársai részéről az elismerés és a tisztelet ünnepélyes nyilatkozataival találkozzék.

Az ünnepély isteni tisztelettel kezdődött d. e. 10 órakor a templomban. Az érdeklődés oly nagy volt, hogy nemcsak hogy a templom zsufolásig megtelt, hanem a bejárásait s az udvarát is ellepte az össze gyűlt közönség. Az isteni tiszteletet maga a jubiláló lelkész tartotta azzal a szép alkalmi imával és beszéddel, melyeket fennebb közlünk. Ugy az ima, mint a beszéd mély benyomást tettek a hallgatóság lelkére, s nem egy pillanatban a megindulás könnyeit láttuk csillogni a szemekben. Az isteni tisztelet hatását emelte a tordai dalkör szép éneke is. Isteni tisztelet után jött a megtisztelés: Szigethy Sándor polgármester és gondnok üdvözölte az ünnepeltet az ekklézsia nevében s egy értékes arannyitollat nyújtott át neki. Meghatottan köszönte meg a kitüntetést, a mit különben részéről igen nagyra tartott, mert az aranytoll — ugymond — a haza első íróit illeti, de elfogadja mégis, mint hivi szeretének becses zálogát. A vallásközönség Egyh. Képv. Tanácsa előtt sem maradott észrevétlen derék lelkésztársunk jubileuma, s tekintve lelkési és egyházirodalmi hasznos működését, főt. Ferencz József püspök ur, ki az ünnepélyen megjelent, egy gyönyörű beszédben tolmácsolta érdemei iránt a közelismerést, midőn következőleg a képv. Tanács üdvözlő irata felolvastatott. Ezután Veress Dénes alispán a volt tanítványok nevében egy diszalbumot nyújtott át, melyben 109 tanítványa arcképe foglaltatik. Az ünnepelt mindenik üdvözlő beszédre találó szavakban válaszolt az öröm és meghatottság hangján. Az ünnepélyt egy sikerült közebed zárta be, melyen mintegy 100-an vettek részt, köztük többen Kolozsvárról. A lelkes felköszöntők egymást érték, méltányolva az ünnepeltben az embert, a papot, az író, a közhasznu munkást, a hazafit. Több felől jött üdvözlő táviratok olvastattak fel. Volt tanítványai: Nessenfeld Miklós tordai főjegyző és Györfy József alkalmi ódái szavaltattak el. Budapesti barátai egy ezüst serleggel emlékeztek meg. — Megérdemlett megtiszteltetés volt. Isten éltesse még sokáig jó erőben a tordai unitárius ekklézsia nagyérdemü lekipásztorát!

Kisgyörgy József dombói unitárius tanító, kinek 40 éves jubileumáról 1888-iki egyik füzetünkben szólottunk, koronás ezüst érdemkeresztel lett kitüntetve. A főtisztelendő püspök ur által leküldött érdemkeresztet Rédiger Árpád dicső-szentmártoni esperes f. évi jan. 31-én ünnepélyes beszéd kíséretében tűzte mellére a jeles néptanítónak az ottani felső népiskola termében nagyszámu közönség előtt.

A kolozsvári unitarius anya-egyház az üresedésbe jött egyik gondnoki állomásra f. évi jan. 4-én a a Föt. püspök úrnak, — ki ez egyház közvetlen felügyelője — jelenlétében tartott gyűlésén Tkts. Filep István ügyvéd s egyháztanácsos urat választotta meg egyhangulag.

A Keresztény Magvető pártolói sorába léptek ujabban: Árkosi Dénes, Bágyi Kálmán, Barabás Dénes, Dr. Balogh Pálné, sz. Sebe Mari, Budapesti unitárius ekklézsia, Desbordes Augusti, Ferencz Ká-

roly, dr. Gelei Lajos, János Gergely, Knauer József, Lakatos Ferencz Malatinszky György, Nagy György, Dr. Nappendruck Kálmán, Pataki Istvánné.

Gyász hírek: Grúz Albert honv. miniszteri osztálytanácsos és consistor, f. évi febr. 5-én elvesztette nagyreményű fiát Grúz Lajost, 27 éves korában. Barabás Lajos sz.-kereszturi lelkész és tanár váratlan vesztéséget szenvedett kedves kis leánya Anna e hó 12-én történt elhunytával. — Szász Ádám egyháztanácsos, kolozsvári ekkl. tagja, mély fájdalomra elvesztette utolsó gyermekét is: Ilonát, férj. Puskás Bélánét. A hit legyen vigaszul a nagy vesztéséget szenvedetteknek!

A szerkesztőség postája.

Rédiger G. Szabéd. A himnust köszönettel vettük. Üdvözlünk. Gál M. Toroczko. Várjuk. Gál E. Ikland. Jövő füzetben közreadjuk. Egy elemi néptanítónak. A tárgy, miről szólni akar, elég fontos, de levele ily alakban nem közölhető. Irja meg más formában minden érzékenykedés és mentegetőzés nélkül s felszólalásának helyet adunk.

ARANYKÖNYV.

Nagyajtai Ngs. Inoze Mihály,
ny. m. kir. minist. titkár adománya.

Budapest, február hó.

Budapesti egyházközségünk legközelebbi presbyterialis ülésének fénypontját nagyajtai nagyságos Inoze Mihály, nyug. m. kir. belügyminiszteri titkár urnak folyó évi január hóban nemes egyszerűséggel, de a vallásos kegyelet ihlettségével kiállított adománylevele képezte, a mely szerint ő nagysága egyházközségünk üdvös törekvésére sikert kívánva s Isten áldását kérve: egyházunk szükségére ezer frtot adományozni kegyeskedett. Hogy e kimagasló áldozatkészség lelkünkben a hála legszentebb érzelmeit keltette fel és hogy ennek kifejezésére a legmelegebb hangon tartott köszönőirat elküldését s e követésre méltó ténynek „Aranykönyvünkbe“ megörökítését határoztuk el, ezeket, mint a dolog természetéből önként folyókat, csak pár szóval említem meg; de annál inkább hangsúlyozom, hogy ez értékes ajándék egyszersmind azon hitünknek adott újabb táplálékot, hogy azon erőnket meghaladó vállalatunkban, miszerint az ős Duna partján, a magyar haza fővárosa büszke palotái sorában egy szerény unitárius templom is helyet foglalhasson, nem vagyunk magunkra hagyatva, hanem a mennyei gondviselés buzgó ügybarátokat tartott és tart fenn számunkra, a kiknek nemes példája felébresztheti áldozataikkal késedelmeskedő hitsorsosainkban a még szunnyadó adakozási készséget; azokban pedig, kik a vállalat létrejövele iránt kétséget